

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інженерно-педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини (Білорусія)
Старопольська вища школа в Кельце (Польща)

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 9. Том 1.

ISSN 2663-9718

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інженерно-педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини (Білорусія)
Старопольська вища школа в Кельце (Польща)

National Pedagogical Dragomanov University
Faculty of Engineering and Education
Department of Theory and Methods of Technological Education, Drawing and Computer Graphics
Subdivision "Lviv Educational and Scientific Center of Professional Education"
Danylo Halytsky Lviv National Medical University
Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
"Berezhany Agrotechnical Institute"
Francisk Skorina Gomel State University
Old Polish University in Kielce

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 9

Том 1

**MODERN TRENDS IN DEVELOPMENT OF EDUCATION
AND SCIENCE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES**

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS

Issue 9

Volume 1

Київ – Львів – Бережани – Гомель – Кельце
2021

Kyiv– Lviv – Berezhany – Gomel – Kielce
2021

УДК: 37. 01 : 001

ISSN 2663-9718

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи:
зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ–Львів–Бережани–
Гомель–Кельце, 2021. Вип. 9. Том 1. 186 с.

Головний редактор:

Колісник-Гуменюк Ю.І., доктор педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Редакційна колегія:

Кільдеров Д.Е., доктор педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Голіяд І.С., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Литвин А.В., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Руденко Л.А., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Жибак М.М., доктор економічних наук, професор (м. Бережани, Україна)

Олійник П.В., доктор фармацевтичних наук, професор (м. Львів, Україна)

Гураль-Польрола Й., доктор гуманітарних наук (м. Кельце, Польща)

Копельчак М.П., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Чаплик В.В., кандидат медичних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Бейзеров В.А., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Гомель, Республіка Білорусь)

Дворак В.Н., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Гомель, Республіка Білорусь)

Гурська І.С., кандидат економічних наук, доцент (м. Бережани, Україна)

Технічна верстка:

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук (м. Львів, Україна)

Переклад англійською мовою:

Гуменюк В.В., Дубовик О.В. (м. Львів, Україна)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, працівники закладів вищої освіти I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методів навчання у підготовці кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів.

Статті збірника подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Видання розраховане на науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти.

© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2021

© ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», 2021

© Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2021

© ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», 2021

© Гомельські дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны, 2021

© Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach, 2021

© Автори статей, 2021

ЗМІСТ *** CONTENTS

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ PEDAGOGICAL SCIENCES		
<i>Васянович Григорій</i> <i>Vasyanovych Hryhoriy</i>	Моральна культура особистості педагога в етнопедагогічному вимірі Moral culture of teacher's personality in the ethnopedagogical dimension	8
<i>Голешевич Бронислав</i> <i>Лещинская Анна</i> <i>Goleshevich Bronislav</i> <i>Leshchinskaya Anna</i>	Противоречия социально-личностной ценности музыки Contradictions in social and personal value of music	17
<i>Колісник-Гуменюк Юлія</i> <i>Гуменюк Софія</i> <i>Kolisnyk-Humenyuk Yuliya</i> <i>Humeniuk Sofiia</i>	Сутність рівнів методологічних знань The essence of levels of methodological knowledge	23
<i>Кудрик Ліліана</i> <i>Kudryk Liliana</i>	Опанування інструментів коучингу – завдання професійного розвитку сучасного педагога Mastering coaching tools – tasks of professional development of a modern teacher	33
<i>Чаплик В.В.,</i> <i>Чаплик О.А.</i> <i>Chaplyk V.</i> <i>Chaplyk O.</i>	Актуальні питання національно-патріотичного виховання студентів Current issues of national and patriotic education of students	39
<i>Байбардина Т.Н.</i> <i>Жуковец А.А.</i> <i>Сычова В.А.</i> <i>Ярошевич В.А.</i> <i>Жуковская Е.А.</i> <i>Baybardina Tatiana</i> <i>Zhukovets Aleksandr</i> <i>Sychova Vlada</i> <i>Yaroshevich Vladislav</i> <i>Zhukovskaya Elena</i>	Современные тенденции магистерского образования в Республике Беларусь Modern trends of master education in the Republic of Belarus	44
<i>Швець Олена</i> <i>Shvets Olena</i>	Особливості проблематики отримання навичок командної роботи в сучасній дизайн-освіті Features of the problems of obtaining teamwork skills of in modern design education	49
<i>Чигирь Сергей</i> <i>Груша Аlesia</i> <i>Chigir Sergey</i> <i>Grusha Alesya</i>	Экологическое воспитание детей дошкольного возраста через создание экологической тропинки Ecological education of preschool children through the creation of an ecological path	55

- ✓ тенденції музикальної моди (вопреки частному отношению к ней остается стремление к соответствию общественным нравам);
- ✓ эксклюзивные методы преподавания предмета «Музыка» в общеобразовательной школе (нацеленные на развитие эстетических потребностей и музыкальных предпочтений у учащихся);
- ✓ витальный и педагогический опыт учителя, способствующий воплощению специфических условий: систематического выявления контрастов и сходств в музыке; синтеза интердисциплинарных знаний; синкретичности образовательного процесса; фактологического наполнения учебных занятий; создания проблемных ситуаций; активизации критического опыта у учащихся.

Список литературы

1. Гуревич П. С. *Эстетика : учеб. пособие.* Москва : Кнорус, 2015. 454 с.
2. Бычков В. В. *Эстетика : учебник.* Москва : Гардарики, 2005. 556 с.
3. *Музыкальный энциклопедический словарь / редкол. : Г.В. Келдыш [и др.].* Москва : Сов. энциклопедия, 1991. 672 с.
4. Роллан Ромен. *Музыкально-историческое наследие : в 8-ми вып. / редкол., сост. и коммент. В. Брянцевой.* Москва : Музыка, 1988. Вып. 3 : *Музыканты прошлых дней. Музыкальное путешествие в страну прошлого.* 448 с.
5. Мартынов В. Ф. *Эстетика : учеб. пособие.* Минск : Тетра Системс, 2003. 336 с.

УДК 378. 091.33:371.

*Колісник-Гуменюк Юлія, доктор пед. наук, доцент,
професор кафедри теорії і методики технологічної освіти,
креслення та комп'ютерної графіки
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Гуменюк Софія, студентка
II курсу кафедри книжкової та станкової графіки
Української академії друкарств
Львів, Україна*

СУТНІСТЬ РІВНІВ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ

Анотація. В дослідженні окреслені вимоги до рівня підготовки викладача та його вміння організовувати навчально-виховний процес, наукову роботу, узагальнювати педагогічний і методичний досвід, критично оцінювати результати власної роботи, працювати над собою. Сукупності означених вимог може бути забезпечена за умови дослідження підготовки майбутніх викладачів з урахуванням п'яти рівнів методологічних підходів, а саме:

філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому, дисциплінарному та міждисциплінарному.

Ключові слова: методологія, рівні, підготовка, викладач, професійно-педагогічна підготовка, професійно-художні дисципліни.

*Kolisnyk-Humenyuk Yuliya, Doctor of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Professor of Theory and Methods of Technological Education,
Drawings and Computer Graphics Department
National Pedagogical Dragomanov University*

*Humeniuk Sofiia, IInd year student of the Department of Book and Easel Graphics
Ukrainian Academy of Printing
Lviv, Ukraine*

THE ESSENCE OF LEVELS OF METHODOLOGICAL KNOWLEDGE

Abstract. *The study outlines the requirements for the level of teacher training and his ability to organize the educational process, scientific work, summarize pedagogical and methodological experience, critically evaluate the results of their own work, work on themselves. The set of the specified requirements can be provided on condition of research of preparation of future teachers taking into account five levels of methodological approaches, namely: philosophical, general scientific, concrete-scientific, disciplinary and interdisciplinary.*

Keywords: *methodology, levels, training, teacher, professional and pedagogical training, professional and artistic disciplines.*

Педагогічна наука сьогодення переосмислює концептуальні засади підготовки викладачів різного профілю. Зокрема, потребує підвищення якості підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін для закладів освіти різного рівня, яка відбувається в системі закладів вищої освіти (ЗВО) – педагогічних і художніх. Професійно-педагогічна підготовка висококваліфікованих, інтелектуально та духовно розвинутих викладачів професійно-художніх дисциплін нині передбачає: вироблення свідомого ставлення студентів до навчання, виховання, саморозвитку; формування духовного світу, світогляду, гуманістичних переконань; постійне збагачення професійних знань і вмій протягом навчання; виховання психологічної стійкості та позитивних емоцій від мистецько-педагогічної діяльності; розвитку гідності та громадянської позиції; формування креативності та інноваційності; вироблення прагнення до неперервного самовдосконалення тощо. Усе це потребує врахування сучасних засад їхнього становлення та професійного розвитку, вимагає перегляду усталених підходів до підготовки викладачів цієї спеціалізації як фахівців художнього профілю та педагогічних працівників.

Проблеми педагогічної освіти нині перебувають у центрі уваги українських і зарубіжних науковців. Важливими для нашого дослідження є ґрунтовні праці, присвячені проблемам професійної підготовки педагогів (О. Абдуліна, В. Андрущенко, А. Алексюк, Г. Васянович, М. Данилов, О. Дубасенюк, І. Зязюн, А. Ковальов, Н. Кузьміна, О. Пехота, В. Семиченко, С. Сисоєва, П. Сікорський, В. Сластьонін, М. Скаткін, В. Чайка, В. Шахов, І. Якиманська та ін.); професійно-теоретичної та практичної підготовки фахівців художнього профілю (О. Отич, О. Музика, Л. Сліпчишин, Р. Шмагало та ін.), художньо-педагогічної підготовки викладачів мистецьких дисциплін (Л. Бабенко, Л. Бичкова, І. Глинської, Т. Завадської, М. Кириченко, С. Кондахчан, С. Коновець, В. Кузін, М. Лещенко, Т. Люріної, Н. Миропольської, Б. Неменського, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, М. Пічкур, О. Рудницької, О. Ростовського, С. Соломахи, О. Шевнюк, Г. Шевченка, В. Шульгіної, О. Щолокової, Л. Хлебникової, Т. Цвєлих, Б. Юсова та ін.), професійно-педагогічним аспектам художньої освіти (В. Бутенко, В. Тименко та ін.). Водночас, мало дослідженими є важливі проблеми теоретико-методологічних засад професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін, а також дидактичних особливостей методичного супроводу й організаційного забезпечення системи їхнього професійного навчання з урахуванням вимог до професійно-педагогічної компетентності.

Теоретичні розробки і концептуальні підходи до освітнього процесу підготовки педагогів мистецьких спеціальностей мають значні розбіжності. Педагогічна наука ще не виробила досконалих механізмів, які дозволяли б об'єктивно визначати якість підготовленості викладачів професійно-художніх дисциплін, фіксувати рівень сформованості їхньої професійно-педагогічної компетентності, приймати виважені рішення щодо напрямів удосконалення професійно-педагогічної освіти в контексті нової парадигми освіти. Утверджені нині підходи не завжди дають змогу науково-педагогічним працівникам ЗВО ефективно поєднувати інновації з вирішенням поточних завдань підготовки майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін. Можна констатувати відсутність науково обґрунтованої стратегії модернізації педагогічної системи підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін у ЗВО України.

Необхідною умовою динамічного розвитку суспільства є модернізація системи вищої освіти, яка є основою для забезпечення високого темпу науково-технічного, економічного, соціального, культурного прогресу. Зміни у вищій школі спрямовані на її перетворення у важливий ресурс особистого та суспільного розвитку, який забезпечить нашу країну високопрофесійними

конкурентоспроможними фахівцями з метою розбудови міцної демократичної держави.

Зазначимо, що становлення ринку праці в Україні характеризується проявом гострих соціальних суперечностей. Закінчуючи заклади освіти студенти потрапляють у світ конкуренції, безробіття, нестабільності та стресу. Щоб підготувати молодь до життя в складному динамічному світі, необхідно не лише озброїти її теоретичними і практичними знаннями, вміннями і навичками, а й методами їх самостійного одержання та поповнення. Методологічно важливою вимогою ефективної підготовки майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін є належний рівень їхніх компетентностей щодо закономірностей навчання, виховання та розвитку особистості, тенденцій розвитку загальної та професійної культури, основ художньої педагогіки і психології сприйняття мистецтва та творчості тощо. Сучасний викладач професійно-художніх дисциплін має бути взірцем нового типу світогляду та мати належну професійно-педагогічну підготовку, щоб успішно формувати цей світогляд у студентів. Передусім, це має бути висококваліфікований і далекоглядний педагог, який володіє інформаційними й освітніми технологіями.

Академік С. Гончаренко слушно наголошував, що майстерність викладача має формуватися не лише за рахунок забезпечення його великою кількістю рецептурних методичних знань і широким використанням готових розробок. Йому потрібні, передусім, фундаментальні знання з базового предмета, висока загальна культура і ґрунтовна дидактична компетентність [2, с. 20]. Вагомим є твердження Г. Васяновича: «педагогіка як наука, що безпосередньо впливає на формування особистості, її розвиток і саморозвиток, вимагає чіткого і послідовного визначення та дотримання методологічних основ її функціонування, щоб бути ефективним джерелом знань, дієвим чинником створення міжособистісних відносин у системах: педагог – учень, педагог – педагог, учень – учень, педагог – батьки і т. ін.» [1, с. 9].

Методологія нині вважається обов'язковим елементом наукового пізнання, який, як відомо, складається з чуттєвого та раціонального етапів. Перший здійснюється на предметній і дієво-операційній основі; другий – інтеріоризує одержану інформацію у внутрішній план у вигляді понять, між якими за допомогою розумових дій встановлюються різнопланові зв'язки. Методологія описує види цих зв'язків, способи їх налагодження, правила і порядок дій, за допомогою яких здійснюється процес пізнання.

Суть методології, її місце та роль в освіті досліджували філософи і педагоги: А. Аверьянов, Б. Бім-Бад, Г. Васянович, С. Гончаренко, Ш. Гранді, Г. Єльнікова, А. Литвин, І. Липский, О. Новіков, Дж. Робінсон, В. Семиченко, С. Черепанова,

Г. Щедровицький та ін.; провідні науково-методологічні підходи запропонували: Н. Авшенюк, С. Буко, Н. Вукіна, Л. Дяченко, В. Жадько, Н. Постригач, Л. Пуховська, О. Сулима, В. Шинкарук та ін.

Проаналізувавши філософську, загальнонаукову, психолого-педагогічну, літературу утверджуємося в думці, що методологія – це наука про побудову людської діяльності, що уможлиблює цілеспрямоване й ефективне теоретичне пізнання й практичне перетворення світу. Невипадково методологію умовно поділяють на два основних види: методологію теоретичного пізнання й методологію практики. Водночас, із позицій сучасної організаційної культури проектно-технологічного типу О. Новіков справедливо розглядає методологію як вчення про організацію діяльності (наукової, практичної, художньої, навчальної тощо) [4].

Методологія визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища; скеровує на особливий шлях, що веде до досягнення певної науково-дослідницької мети; забезпечує отримання інформації щодо процесу чи явища, яке вивчається; допомагає введенню нової інформації до теорії науки; забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять; методологічні знання багатопланові; їх можна розглядати як знання про загальні методи дослідження (експериментальні та теоретичні), знання про методи передачі наукової інформації (мова науки, структура наукових знань, форма їх фіксації) і знання про методи засвоєння знань; створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах і логіко-аналітичних наукових пізнаннях.

Відомо, що будь-яке знання зберігається у вигляді ідей, теорій, закономірностей, що визначають ціннісний аспект діяльності педагога. У процесі пізнання майбутні викладачі сприймають професійні знання й оперують ними (логічне пізнання, теоретичне пізнання, практичне пізнання). Структурним елементом методології є метод – систематизована сукупність дій, які необхідно здійснити, щоб вирішити певне завдання або досягти певної мети; спосіб досягнення якої-небудь мети, рішення конкретної задачі.

У сучасних педагогічних дослідженнях пріоритетом стає одночасне врахування методологічних підходів різних рівнів, що забезпечує максимально об'єктивне, цілісне уявлення про досліджувані процеси і явища, а також є основою уточнення та систематизації міждисциплінарного понятійно-термінологічного апарату. Завдання методології полягає у визначенні вихідних позицій наукового пізнання, які є спільними для всіх галузей науки і водночас становлять теорію наукового пізнання в конкретній галузі науки. Тому методологію доцільно класифікувати як мінімум на загальну та конкретну,

перша охоплює філософські основи дослідження, його світоглядну функцію й загальнонаукові положення; друга є результат конкретизації загальної методології відповідно до специфічних особливостей змісту окремої науки, її принципів і методів.

Як вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності, методологія має розгалужену структуру. Аналіз досліджень свідчить, що більшість вчених розділяють думку Е. Юдіна [8, с. 60] щодо існування таких методологічних рівнів: загальнофілософського, загальнонаукового, конкретно-наукового, рівня практичної діяльності. Г. Щедровицький, що заснував науковий напрям, який дістав назву «системодіяльнісної методології», зміст якої пов'язаний із осмисленням інноваційної діяльності, до методологічного знання додає також метанауковий рівень [7, с. 16–20.].

Таким чином, нині розрізняють фундаментальні, загальнонаукові підходи, що становлять методологічні засади, конкретно наукові підходи і принципи, що лежать в основі теорії тієї чи іншої дисципліни або наукової галузі, і систему конкретних методів і технік, що застосовуються для вирішення дослідницьких завдань. Розкриваючи проблеми психолого-педагогічного дослідження, В. Семиченко зазначає, що описані моделі різнорівневого методологічного знання не охоплюють усіх актуальних методологічних проблем. На її думку, для висвітлення основного спектру методологічних підходів доцільно диференціювати їх за сімома рівнями [5, с. 1].

Сучасні дослідження, які стосуються підготовки викладача професійно-художніх дисциплін окреслені якісно новими вимогами до рівня підготовки викладача та його вмінням організувати навчально-виховний процес, наукову роботу, узагальнювати педагогічний і методичний досвід, критично оцінювати результати власної роботи, працювати над собою. Сукупності означених вимог може бути забезпечена за умови дослідження підготовки майбутніх викладачів з урахуванням п'яти рівнів методологічних підходів, а саме: *філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому, дисциплінарному та міждисциплінарному*. Водночас, завданням вищої педагогічної освіти є формування в майбутнього викладача відповідних рівнів методологічних знань.

Зміст найвищого, *філософського рівня* методології складають загальні принципи пізнання і категоріальний апарат науки в цілому. До актуальних філософських напрямів нині віднесені феноменологія, праксеологія, семіотика, аксіологія. Філософський рівень є основою усього методологічного знання, визначає світоглядні підходи до процесу пізнання та перетворення дійсності.

Важливою складовою цього рівня методології, безперечно, є вихідна філософська позиція та відповідні їй методи, що орієнтують дослідника на

пізнання об'єкта в його закономірному розвитку. Г. Васянович звертає увагу на те, що вітчизняна загально філософська методологія, а разом з нею і педагогічна, що розвивалася в контексті політичних, соціально-економічних, культурно-освітніх умов, які домінували в суспільстві, еволюціонувала від моністичної до плюралістичної, що безпосередньо позначилося на організації наукових досліджень, забезпеченні навчально-виховного процесу, вихованні особистості. Плюралізм педагогічної методології, на слушну думку вченого, останнім часом визначають такі напрями: екзистенціалізм, антропологія, феноменологія, синергетика, герменевтика, раціоналізм, прагматизм, конструктивізм та ін.

Філософська методологія виконує завдання вдосконалення, раціоналізації наукової діяльності, виходячи за межі філософії, хоча й спираючись на філософські світоглядні та загальнометодологічні орієнтири і положення. Світоглядні системи, вироблені в межах філософії, у педагогіці виступають методолого-інструментальною базою. У цьому контексті філософія освіти є галуззю досліджень загальної теоретичної проблематики, цілей і ціннісних засад освіти, принципів її змісту та спрямованості. Вона висуває загальні, системні та фундаментальні завдання, об'єднує різні педагогічні напрями, визначає сутність системи освіти як соціального інституту, його зміст і взаємодію з іншими інституціями суспільства.

У радянські часи філософський рівень методології в нас пов'язували лише з марксистсько-ленінською філософією. Нині почали використовувати філософські теорії нестабільності, постмодернізму. Методологічне, структурно-системне осмислення нових функцій освіти окреслені трьома основними концепціями: *традиційною, раціоналістичною та гуманістичною*. Філософський рівень методології, в основі якого лежить діалектичний принцип, складають загальні принципи пізнання: об'єктивність і визначеність явищ певними умовами, причинами, чинниками; цілісний підхід до вивчення явищ і процесів; розгляд явища в його зв'язках і взаємодії з іншими явищами; вивчення явища в його розвитку.

Ці методологічні принципи забезпечують системну спрямованість наукового дослідження та практичного пізнання об'єкта: принцип взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, за яким жодне явище не може бути самодостатнє, адже воно вдосконалюється відповідно до змін зовнішнього середовища; принцип цілісності, за яким досліджуваний об'єкт виступає як окремі частини, органічно інтегровані в єдине ціле; принцип детермінізму – об'єктивної причинної зумовленості явищ; генетичний принцип – вивчення явища в його розвитку.

Науковий потенціал сучасної філософії освіти передбачає загальні методологічні принципи: людиновимірності (вирізняє постнекласичну філософію, науку, освіту, наукове знання, передусім синергетику; відповідно людина постає відкритою системою, здатною до саморозвитку), культуровідповідності (новий рівень самоорганізації освітніх процесів), коеволюції (у філософському контексті – адаптивні зміни частин в межах будь-яких біосистем), міждисциплінарності (світоглядні й освітні орієнтири, зближення природничих і соціально-гуманітарних наук), інтеграції науки та освіти (сутнісне оновлення – інтеграція пізнавальних систем, інноваційних освітніх стратегій, технологій тощо), фундаменталізації освіти (фундаментальна наука, якісна освіта та високотехнологічне виробництво є взаємозумовленими).

На основі широкого кола наукових знань і досліджень педагогічної дійсності розробляються педагогічні концепції, які аналізуються з філософських позицій, і результати цієї роботи складають основу подальшого педагогічного дослідження, що приводить до створення нових концепцій. Таким чином, зв'язок із філософією залишається необхідною умовою розвитку педагогічної думки, спроби ігнорувати її приводять до позитивістської орієнтації в рішенні наукових питань. Для нашого дослідження на цьому рівні важливим є феноменологічний підхід, який буде розглянутий нижче.

Загальнонауковий рівень застосовують в усіх або в переважній більшості наук, оскільки будь-яке наукове відкриття має не лише предметний, а й методологічний зміст, веде до критичного перегляду прийнятого раніше понятійного апарату, чинників, передумов і підходів до інтерпретації досліджуваного матеріалу. На загальнонауковому рівні зберігають своє значення системний і діяльнісний підходи і починає поширюватися теорія самоорганізації – синергетика.

У загальнонауковій методології розглядають логічні прийоми загального характеру, закладені у фундаменті людського мислення: аналіз і синтез, абстрагування й узагальнення, індукцію та дедукцію, пояснення і розуміння, опис і визначення. Тут наявні процедури, що становлять пізнавальний процес емпіричного рівня, – спостереження з емпіричним описом, експеримент і пояснення, що його завершує, емпірична гіпотеза, а також емпіричне узагальнення. Загальнонауковими є також системний, алгоритмічний, системно-оптимізаційний, структурно-функціональний, кібернетичний, імовірнісний принципи і підходи, методи моделювання, формалізації та ін. Тут часто має місце «змішування» науковцями методологічних принципів, підходів і методів.

Загальнонаукова методологія базується на загальнонаукових концепціях (теорія еволюції Ч. Дарвіна, теорія управління в кібернетиці, концепція

ноосфери П. Тейяра де Шардена і В. Вернадського тощо), на універсальних концептуальних конструкціях (загальна теорія систем Л. Бернталанфі), логікометодологічних концепціях (структуралізм, системний аналіз, логічний аналіз тощо), принципах логічної організації, формалізації та врівноваження наукового змісту (за допомогою таких логічних операцій, як аналіз – синтез, узагальнення – конкретизація, індукція – дедукція, деструкція – систематизація чи класифікація). Цей рівень методології має загальнодисциплінарний характер, завдяки чому узагальнюються спільні риси наукової діяльності в різних її формах [6, с. 13].

Загальнонаукову методологію зазвичай представляє системний підхід, який відображає загальний зв'язок і взаємозумовленість явищ і процесів навколишньої дійсності. Він орієнтує дослідників і практиків на необхідність трактувати явища життя, соціалізації і професійної підготовки людей як систем, які мають певну будову та свої закони функціонування. До загальнонаукового рівня стосовно педагогічних досліджень належать також психологічні теорії діяльності (асоціативно-рефлекторна, поетапного формування розумових дій, змістового узагальнення тощо).

Конкретно-наукова методологія розглядає сукупність теоретичних положень, закономірностей, методичних підходів, технологій, принципів дослідження і процедур, що застосовуються в певній науковій галузі. Методологія конкретної науки містить як проблеми, специфічні для наукового пізнання в цій галузі, так і питання, висунуті на більш високих рівнях методології (філософському та загальнонауковому). Змістом конкретно-наукового рівня методології є аналіз проблем, пов'язаних зі специфікою наукових досліджень у кожній галузі наукових знань. Така специфіка визначається низкою чинників: предметом дослідження певної науки; основними методами отримання знань про предмет дослідження; способами побудови пояснень (теорій).

Конкретно-науковий рівень полягає в розробленні понять, прийомів, принципів, методів вирішення конкретних завдань науки (у нашому випадку – педагогіки), які втілюються в рішеннях, алгоритмах обчислень, експериментах.

Дисциплінарний рівень методології є методологічним проектом, який визначає скерованість дослідження, закономірності навчання та виховання, розвитку особистості; інтерпретації результатів та їх уведення в теорію. Дисциплінарний рівень включає конкретні внутрішньо-дисциплінарні методи, методики і техніки дослідження, що трактуються як методи, застосовувані в певній науковій дисципліні. Зазначимо, що в цьому рівні специфічно «переломлюються» й акумулюються положення філософського, загальнонаукового й конкретно-наукового рівнів методології.

На дисциплінарному рівні наукових досліджень застосовується безліч різних методів і прийомів, кожен з яких має своє специфічне значення, зумовлене різними пізнавальними ситуаціями, призначеними для вирішення того чи іншого конкретного завдання. У той же час методологія будь-якої окремої наукової дисципліни містить не тільки засоби спеціального дослідження, наприклад умови і правила проведення експерименту, вимоги до репрезентації даних, способів їх оброблення, а й методологічні засоби і прийоми, що використовуються в суміжних науках і наукових дисциплінах, а також загальнонаукові методологічні засоби і прийоми. Дисципліною нашого дослідження є теорія та методика професійної освіти, що має власну методологічні прийоми і засоби.

Міждисциплінарний рівень. Аналіз наукової літератури свідчить про зацікавленість дослідників різних напрямів феноменом міждисциплінарності. Це поняття, а також близькі «полідисциплінарність» і «трансдисциплінарність», кожний з яких має свої нюанси, вживаються в різних значеннях. Міждисциплінарність розглядають як зіткнення, взаємопроникнення, синергію різних дисциплін, що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємозбагачення методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання. Полідисциплінарність позначає спільне вивчення якогось складного об'єкта різними дисциплінами (наприклад, вивчення людини психологією, генетикою, соціологією тощо). Трансдисциплінарність передбачає вихід досліджень за дисциплінарні межі, коли відбувається перенесення дослідницьких схем з однієї галузі в іншу.

До міждисциплінарного рівня методології відносять групу міждисциплінарних методів, серед яких синтетичні, інтегративні методики, що використовуються на перетині наукових дисциплін. Ці підходи розглядають наукові дисципліни (в нашому дослідженні це, передусім, педагогічна освіта та художня освіта) у такому ракурсі, що дозволяє уникати багатьох типових помилок, коли поняття, запозичені в одній галузі пізнання, некритично переносяться на інші; коли метафори, що є допустимими в контексті одних наукових підходів, використовуються в інших сферах пізнання як наукові поняття. Важливим завданням є чітке усвідомлення категоріального смислу одних дисциплін і відмова від необґрунтованого розповсюдження цих категоріальних відносин на інші галузі. Вивчення за їх допомогою педагогічних явищ і закономірностей дає змогу отримати нове знання. До міждисциплінарного інструментарію належать культуротворчий, етнопедагогічний, інтегративний, інформаційний та інші підходи.

Ефективність розвитку та ефективність всієї педагогічної науки, залежить від рівня розвитку та цілісності всіх рівнів методології педагогіки. Перші три рівні методології забезпечують відповідність педагогічного дослідження: системі цінностей сучасного суспільства (перший рівень); найбільш ефективним шляхам вирішення соціальних проблем (другий рівень); тенденціям розвитку педагогічної науки (третій рівень). Четвертий і п'ятий рівні забезпечують технологічну реалізацію концептуальних засад дослідження, обґрунтованих на основі перших трьох рівнів методології [3].

Список використаних джерел:

1. Васянович Г. (2013). Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. № 3. С. 9–30.
2. Гончаренко С.У. (2000). *Методика як наука*. Хмельницький: Вид-во ХГПК. 30 с.
3. Колісник-Гуменюк Ю. І. (2020). Система професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін у закладах вищої освіти: монографія. Львів: ЛА «Піраміда». 515 с.
4. Новиков А.М., Новиков Д.А. (2007). *Методология*. М.: СИНТЕГ. 663 с.
5. Семиченко В.А. (2004). Методологічні проблеми сучасних психолого-педагогічних досліджень. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія. зб. статей*. Вип. 6. Ч. 1. Ялта: РВВ КДГІ, 2004. С. 58–64.
6. Ушакова І.М. (2016). *Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій*. Х.: НУЦЗУ. 191 с.
7. Щедровицкий Г.П. (1992). Система педагогических исследований (методологический анализ). *Педагогика и логика*. М. С. 16–20.
8. Юдин Э.Г. (1978). *Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки*. М.: Наука. 391 с.

УДК 37.011.3-051

*Ліліана Кудрик, канд. філос. н., доцент,
доцент Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти,
Львів, Україна*

ОПАНУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ КОУЧИНГУ – ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті показано вплив інструментів коучингу на особистісний і професійний розвиток педагога, рівень його педагогічної майстерності. Описано досвід і результати роботи авторської творчої майстерні «Коучингові технології у вихованні школярів». Обґрунтовано доцільність застосування коучингових підходів у науково-методичному

Наукове видання

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 9

Том 1

Відповідальна за випуск: Ю.І. Колісник-Гуменюк

Макет і комп'ютерна верстка: В.В. Гуменюк

Дизайн обкладинки: І.С. Колісник

Адреса оргкомітету:

Львівський навчально-науковий центр професійної освіти

79008, вул. Кривоноса, 10

м. Львів, Україна

<http://lnncpo.zzz.com.ua/>; <http://lnncpo.com/>; <http://npucenter.lviv.ua/>

ISSN 2663-9718

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи:
зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ–Львів–Бережани–
Гомель–Кельце, 2021. Вип. 9. Том 1. 186 с.

Електронне видання

Умовн.-друк. арк. 10,8. Об'єм файлу – 3,2 МБ.